

AANTAL ROKERS EN DE NORM

- ACHTERGRONDTEKST

DE SOCIALE NORM ROND ROKEN

De norm

De norm is een standaard, een normale manier om iets te doen. Denk bijvoorbeeld aan kleren aandoen voor je over straat loopt. Een groep of samenleving bepaalt wat de norm is. Daarom kunnen de normen ook verschillend zijn tussen verschillende groepen.

Vaak worden normen omgezet in concrete gedragsregels en voorschriften. Als je je niet aan de norm houdt, zal de samenleving je afstraffen. Soms door scheve blikken, soms door gerechtelijke gevolgen zoals een boete of een gevangenisstraf.

De norm en het menselijk gedrag

De gangbare norm bepaalt in sterke mate het menselijke gedrag. Mensen willen enerzijds negatieve reacties of straffen vermijden. Negatieve feedback (bijv. een scheve blik) zorgt ervoor dat we de norm wel gaan naleven. Daarnaast voelt het goed aan om zich naar bepaalde gedragseisen te schikken. De positieve feedback die we daarop krijgen (bijv. een compliment) houdt ons ook in het gareel.

De mens is geneigd om zich naar de norm te gedragen. **Hoe mensen de norm percipiëren is daarom bepalend voor het gedrag dat we stellen.**

De daadwerkelijke en gepercipieerde norm van roken

De mens gedraagt zich volgens wat hij denkt dat de norm is en niet per se hoe de norm daadwerkelijk is. En dat is nu net waar het schoentje wringt als het over roken en jongeren gaat.

De algemene norm die in ons land geldt, is dat er niet wordt gerookt (denk bijvoorbeeld aan de steeds strengere regels over roken op restaurant, café, het rookverbod op school, ...). Natuurlijk kan het als tiener net tof en rebels zijn om je af te zetten tegen die algemene norm, zeker als je vermoedt dat 'iedereen ooit wel eens rookt'. **Dat vermoeden over het hoge aantal 'ooit'-rokers is de gepercipieerde norm onder jongeren (en volwassenen). En die stemt niet overeen met de realiteit.**

Uit de recentste statistieken van het Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD, 2018-2019) blijkt dat van alle 17- en 18-jarigen 'maar' 45,5% ooit een sigaretje of ander rookproduct heeft gerookt. Dat zeggen ze zelf in een anonieme enquête. Daar kunnen ze eerlijk antwoorden zonder de vrees voor een negatieve reactie van een van hun klasgenoten. Geen enkele reden om te liegen dus. Een heel ander beeld dus dan de stelling 'iedereen rookt wel eens' die de gemiddelde leerling zichzelf voorhoudt.

Uit de recentste statistieken van het Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD) blijkt dat van alle 17- en 18-jarigen 'maar' 45,5% ooit een sigaretje of ander rookproduct.

Het risico van een fout gepercipieerde norm

Als leerlingen niet goed geïnformeerd worden over de daadwerkelijke norm en de juiste cijfers, dan **bestaat het risico dat ze zich volgens de foutieve gepercipieerde norm zullen gedragen (zelf eens experimenteren met een sigaret) en die nog verder zullen versterken** (door bijv. te zeggen: "Kom, probeer eens, iedereen moet dat ooit eens geprobeerd hebben"). Op termijn kan dat zelfs betekenen dat de gepercipieerde norm werkelijkheid wordt (= een selffulfilling prophecy). Daarom is een les over de rookstatistieken belangrijk en gaan we er verder op in.

De norm van de toekomst: een rookvrije generatie

Kinderen en jongeren hebben het recht om rookvrij op te groeien. Om te kunnen spelen en zich te amuseren in omgevingen waar niet gerookt wordt. Kinderen en jongeren kopiëren gedrag, en ook roken valt daaronder. Toch wordt er vandaag op veel plekken waar kinderen en jongeren komen nog altijd gerookt. **Als rookvrij overal de norm wordt, zullen kinderen en jongeren weerbaarder worden en minder snel geneigd zijn om zelf een sigaret op te steken.** Generatie Rookvrij wil zo veel mogelijk omgevingen waar veel kinderen en jongeren komen rookvrij maken. Generatie Rookvrij streeft naar een maatschappij waarin ieder kind dat vanaf 2019 wordt geboren rookvrij kan opgroeien.

Meer info op www.generatierookvrij.be.

HET AANTAL ROKERS IN DE STATISTIEKEN

Een lesje statistiek waar moet je op letten?

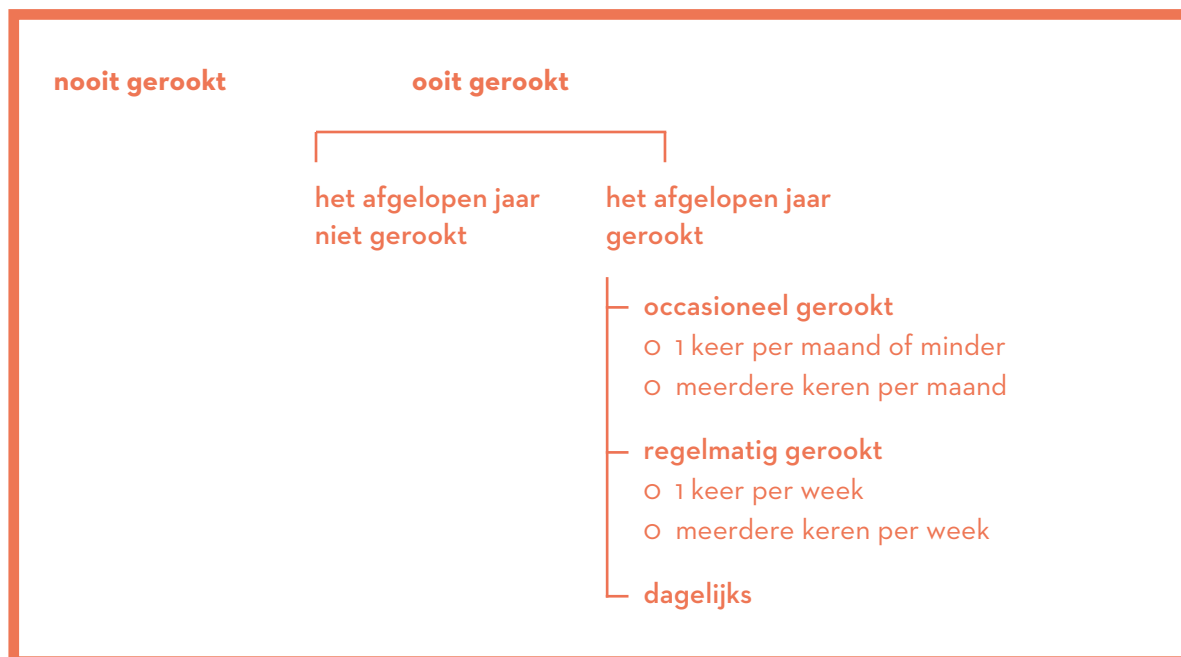
Sinds 1963 worden er in België statistieken opgemaakt over het aantal rokers. In het begin gebeurde dat nog niet systematisch en ook de maker van de statistieken veranderde af en toe.

Voor we conclusies trekken uit statistieken moeten we altijd goed kijken wat er precies gemeten wordt. Roken is namelijk geen simpel gedrag, zoals 'naar de cinema gaan'. Afhankelijk van hoe de vraag in een enquête gesteld wordt, zal het antwoord enorm verschillen.

Roken is namelijk geen simpel gedrag, zoals 'naar de cinema gaan'.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit de **statistieken** van het Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD). Zij verzamelen cijfers over het aantal rokers bij leerlingen van het secundair onderwijs.

Het onderscheid wordt gemaakt tussen:

In onderstaande tabel zie je dat de statistieken variëren.

Bij 17- tot 18-jarigen kunnen we spreken van 45,5% 'rokers' als we 'ooit roken' als kenmerk zouden nemen of van 8,8% 'rokers' als we dagelijks roken als kenmerk zouden nemen.

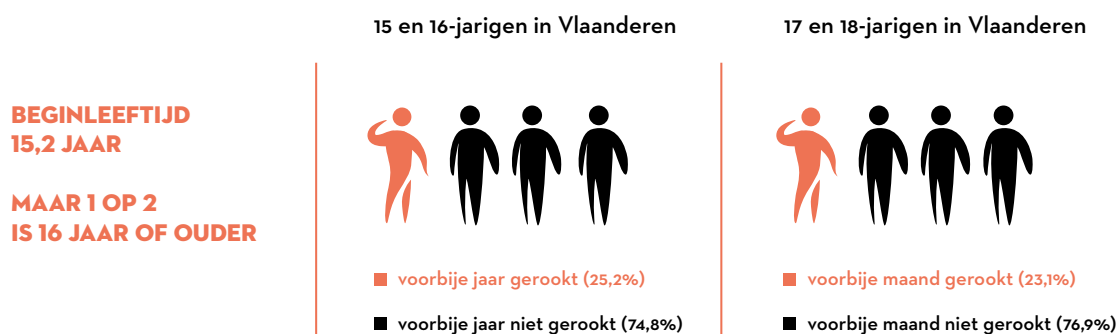
Daarnaast zien we enorme verschillen naargelang de groep aan wie de vraag wordt gesteld. Bij de 12- tot 14-jarigen zal gemiddeld maar 0,6% dagelijks roken. **Let dus op als je cijfers over het aantal rokers gaat interpreteren!**

FIGUUR 1

Tabaksgebruik naar leeftijd, leerlingebevraging Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD), syntheserapport schooljaar 2018-2019.

	12 - 14 JAAR	15 - 16 JAAR	17 - 18 JAAR
NOOIT	92,7%	70,4%	54,5%
OOIT	7,3%	29,6%	45,5%
HET LAATSTE JAAR GEROOKT	5,0%	25,2%	38,8%
DE LAATSTE MAAND GEROOKT	2,3%	14,5%	23,1%
OCCASIONEEL HET VOORBIJE JAAR (niet wekelijks)	1,0%	8,0%	11,4%
REGELMATIG HET VOORBIJE JAAR (wekelijks tot dagelijks)	1,1% (waarvan 0,6% dagelijks)	7,0% (waarvan 3,7% dagelijks)	12,7% (waarvan 8,8% dagelijks)

LEERLINGENBEVRAGING 2018-2019 (Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD))

RECENTE CIJFERS OVER HET AANTAL ROKERS

De leerlingenbevraging - VAD

De **leerlingenbevraging** van het VAD verzamelt jaarlijks gegevens in secundaire scholen verspreid over heel Vlaanderen. Van een representatieve steekproef bij jongeren maken ze een synthesesrapport over het middelengebruik van de Vlaamse jongeren.

Klik hier om het meest recente rapport te bekijken.

HBSC-studie - UGent

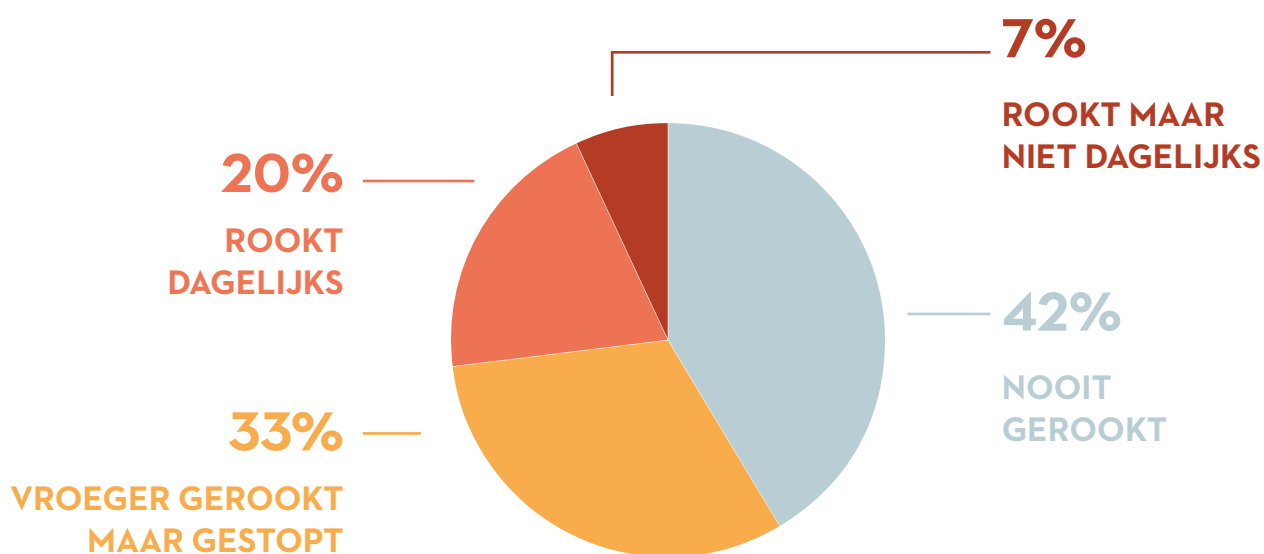
Een ander onderzoek met een soortgelijke uitkomst voerde de UGent (in het kader van een bredere Europese HBSC-studie: health behaviour in school-aged children).

De resultaten van dit onderzoek voor Vlaanderen vind je via: <http://www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be/materialen/factsheets-vlaanderen/alcohol-roken-en-andere-drugs/>.

Rokenquête - Stichting tegen Kanker

FIGUUR 2

Aantal volwassen rokers in België, Rokenquête Stichting tegen Kanker, 2021

Uit de [rokenquête](#) van Stichting tegen Kanker blijkt dat in 2021 blijkt dat **27% van de Belgen rookt en 1 op de 5 doet dit dagelijks**. De meeste rokers vinden we (nog steeds) onder mannen terug, in de groep 45+, bij personen woonachtig in Brussel & Wallonië en komen uit de laagste sociaaleconomische klassen. Mannen roken het vaakst.

Wil je meer uitleg en extra analyses?

Bekijk dan zeker de volledige [powerpointpresentatie](#).

Gezondheidsenquête - Sciensano

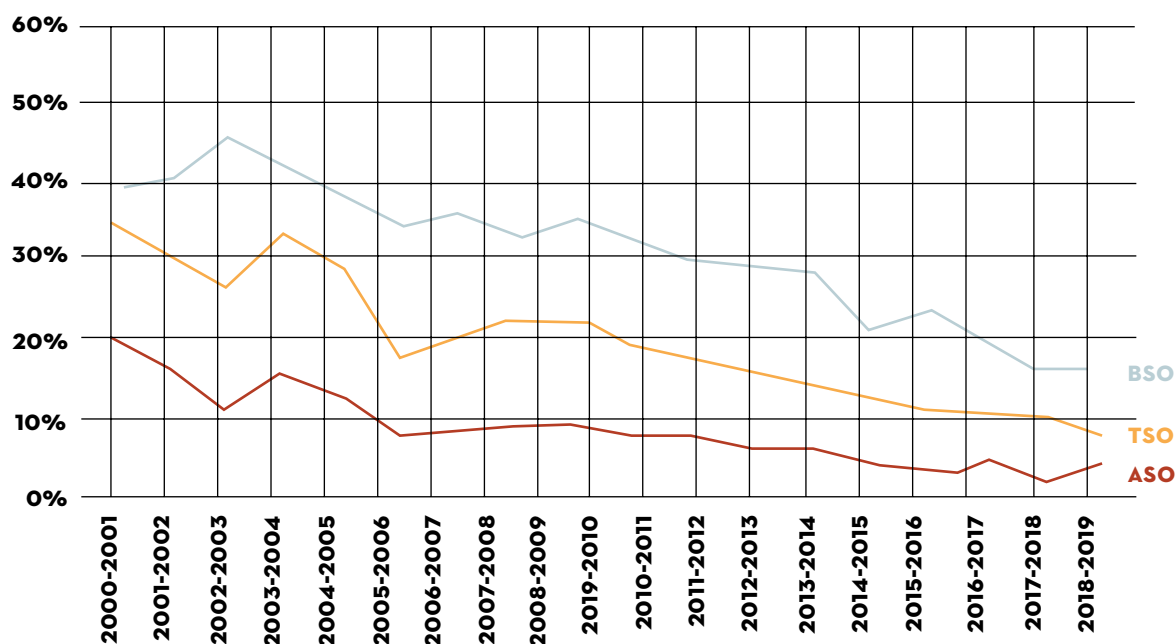
Naast de jaarlijkse rokenquête houdt onderzoekscentrum Sciensano (het vroegere Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid) een grote bevraging naar de gezondheidsstatus en het gedrag van de Belgen: de [gezondheidsenquête](#).

De recentste werd uitgevoerd in 2018. Via een [interactieve tool](#) kun je zelf (of kunnen je leerlingen) de tabellen tevoorschijn toveren die je wilt (ze willen) bestuderen.

EEN REIS DOOR DE TIJD

FIGUUR 4

Evoluties in regelmatig tabaksgebruik (alle leerlingen), leerlingenbevraging Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (VAD), syntheserapport van 2000-'01 tot 2018-'19.

Uit de grafiek blijkt een fikse daling in het regelmatig tabaksgebruik (sinds 2000). Dat geldt algemeen, maar ook in elke onderwijsvorm. Toch valt het blijvende verschil tussen de onderwijsvormen sterk op. Het TSO, maar vooral het BSO telt opvallend meer regelmatige rokers. We weten uit de rapporten van de voorbije jaren dat deze jongeren het voorlopig ook minder goed doen voor laatstejaarsgebruik, dagelijks roken en de leeftijd waarop begonnen wordt met roken. Zij blijven daarom de grootste uitdaging voor tabakspreventie. Dit blijft een urgent probleem, want eenmaal regelmatige roker is het niet makkelijk om weer te stoppen.

DE BELGEN VERSUS DE WERELD

Er is nog heel wat werk aan de winkel, zowel in België als wereldwijd! Ter vergelijking met de rest van Europa, staat België (in 2018) pas op de 28ste plaats van alle 48 landen op ons continent.

Meer statistieken over het aantal rokers in België in vergelijking met Europa of de wereld vind je via het Global Health Observatorium van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO):

<http://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-a-viz?lang=en>.

EXTRA INFO

Wil je weten waarom het zo moeilijk is om het aantal rokers te doen dalen?

Neem dan eens een kijkje op: www.gezondleven.be/themas/tabak.

Wil je meer weten over de maatschappelijke evolutie op het vlak van roken?

Lees dan de achtergrondtekst 'Roken vroeger en nu'

(te raadplegen via www.bullshitfree.be/materialen).

BRONNEN EN INTERASSEANTE WEBSITES

- www.gezondleven.be
- www.stichtingtegenkanker.be
- www.sciensano.be
- www.vad.be
- www.hbsc.org
- www.generatierookvrij.be
- www.who.int

BIJLAGE

TABEL (BIJ FIGUUR 3)

Percentage regelmatige rokers onder Belgische bevolking, OIVO (tot 2011), Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (2013), Stichting tegen Kanker (2015-2017).

JAAR	% TOTAAL	M % ROKERS	V % ROKERS
1963	44	70	23
1976	40	58	22
1980	37	53	21
1982	40	53	28
1983	37	47	27
1984	36	47	26
1985	35	45	27
1986	35	46	26
1987	32	42	26
1988	32	42	24
1989	32	39	26
1990	32	38	26
1991	29	33	24
1992	26	31	21
1993	25	31	19
1994	26	33	19
1995	28	33	24
1996	30	34	27
1997	26	31	22
1998	27	30	23
1999	29	31	26
2000	31	36	26
2001	28	34	22
2002	29	33	25
2003	27	30	25
2004	20	26	15
2005	20	23	16
2006	22	29	16
2007	22	25	19
2008	20	24	16
2009	20	23	17
2010	17	22	13
2013	19	22	16
2015	17	20	13
2017	17	21	13

*Tot 1989 werden volwassenen van 18 jaar en ouder bevraagd, daarna Belgen vanaf 15 jaar.